

TARIM KREDİ KOOPERATİFLERİ

Alkan DEMİR, TEAE

1.Giriş

Nüfusun büyük çoğunluğunu tarımla uğraşanların oluşturduğu gelişmekte olan ülkelerde; özellikle tarımsal üretimi geliştirici, çiftçinin gelir ve hayat düzeyini yükseltici çabalara öncelik verilmektedir. Tarımsal üretimdeki gelişmeler tarıma dayalı endüstriyi etkilemekte ayrıca, endüstride tarıma girdi sağladığı için toplumun sosyo-ekonomik gelişmesini hızlandırmak üzere, kalkınma planlarında tarım kesimine ağırlık verilmektedir. Yetersiz toprak, ilkel tarım metotları sonucu düşük üretim, kalabalık nüfus ve dolayısıyla gelir azlığının meydana getirdiği müşterek ekonomik ve sosyal problemler; üretici insanımızı doğal olarak karşılıklı yardıma zorlamaktadır. Bu yapısal özelliğin de etkisiyle, gelişmekte olan ülkelerde tarımsal kooperatiflerin diğer kooperatif türlerine nazaran daha yaygındır (1).

Ekonomik ve sosyal yapısı tarıma dayalı olan ülkemizde; kalkınma çabalarının tarım kesiminde yoğunlaştırılmasında ve bu çabalarla, çiftçilerimizin bilinçlendirilerek kooperatifleşme fikrinde birleşip güçlendirmek suretiyle kalkınmaya katkılarını sağlamada, etkili bir araç olan kooperatiflerden gerektiği gibi yararlanılmalıdır (1).

2. Dünyada Durum

Tarım Kredi Kooperatifleri bütün dünya ülkelerine yayılmış bulunmaktadır. Özellikle Avrupa ülkelerinde bir hayli gelişmiş durumdadırlar. Örneğin Tarım Kredi Kooperatifleri sayısı 1980'li yıllarda Belçika'da 419, Almanya'da 2017, Danimarka'da 60; aynı ülkelerdeki Tarım Kredi Kooperatifleri ortak sayıları ise Belçika'da 170 bin, Almanya'da 2.925.358, Danimarka'da ise 120 bindir (4).

Avusturya'da ise Raiffeisen tipi Tarım Kredi Kooperatif Sayısı 707 olup ortak sayısı ise 1,7 milyondur. Avusturya'da toplam mevduatın %24'ü Tarım Kredi Kooperatiflerine yatırılmaktadır. Tarımsal üreticilerin kredi ihtiyaçlarının %64'ü bu kooperatiflerce karşılanmaktadır (4).

Tarım Kredi Kooperatifleri'nin geliştiği önemli bir Asya ülkesi de Hindistan'dır. Hindistan'da Tarım Kredi Kooperatifleri sayısı 150. 000 olup ortak sayısı 10 milyondur. Bu kooperatifler bölgesel ve merkezi kooperatif bankaları ile örgütlenmişlerdir (4).

3. Türkiye’de Durum

Eski bir geçmişe sahip olan Tarım Kredi Kooperatifleri ülkemizde küçük çiftçilerin kredi sorununu çözmek amacıyla kurulmuştur. Bugün Tarım Kredi Kooperatifleri’nin kuruluş ve işleyişleri 1972 yılında çıkarılan 1581 sayılı kanuna göre yürütülmektedir. Ancak günümüze kadar bu konuda 1984 yılında 237 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve 1985 yılında 3223 sayılı yasa ile bazı değişiklikler yapılmıştır. Bu konuda en önemli değişiklik 1995 yılında çıkarılan 553 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile yönetimde yapılan değişikliktir. Bu kararname ile Tarım Kredi Kooperatifleri ve birlikleri özerk bir yapıya kavuşturulmuştur(2).

Tarım Kredi Kooperatiflerinin görevleri:

Tarım Kredi Kooperatiflerinin amacı, üreticilerin ekonomik menfaatlerini korumak ve özellikle, meslek ve geçimleri ile ihtiyaçlarını karşılıklı yardım prensibine dayanılarak sağlamaktır (3).

Bu amaçla kurulan Tarım Kredi Kooperatiflerinin;

- Ortaklarının kısa ve orta vadeli kredi ihtiyacını karşılamak,
- Mahsullerini değerlendirmek,
- Müştereken faydalanabilecekleri her çeşit makina, ekipman ve tesisleri temin etmek,
- Ortaklarının ve gerektiğinde diğer üreticilerin üretim ve zaruri tüketim maddeleri ile üretim araçlarını toptan sağlamak ve bu maksatla Merkez Birliği Yönetim Kurulu müadesiyle kuruluşlara iştirak etmek,
- El sanatlarını geliştirmek ve mamüllerini değerlendirmek,
- Mesleki ve teknik yönden bilgilerini artırmak, sosyal ve kültürel konularla ilgili faaliyetlerde bulunmak, kurslar açmak ve seminerler düzenlemek,
- Mevduat toplamak, Bankacılık hizmetleri ve sigorta acentalığı yapmak,
- 1581 sayılı kanun ile ek ve değişikliklerine göre kurulmuş diğer kooperatifler, Bolge Birlikleri ve Merkez Birliği ile kredi ihtiyaçlarını karşılamak üzere banka ve sigorta şirketi kurmak veya bu gibi kuruluşlara iştirak etmek, gibi çok yönlü görevleri bulunmaktadır (3).

Türkiye’de bugünkü anlamda tarımsal kredinin ilk kooperatifleşme hareketi 1863 yılında büyük devlet adamı Mithat Paşa tarafından Nis Valiliği sırasında Pirok Kasabasında kurduğu “Memleket Sandıkları” ile başlamıştır (5).

Modern kooperatifçilik anlayışının kurumsallaşması ve temel hukuki normlara kavuşturulması, Cumhuriyetin ilk yıllarında özellikle 1924 yılında çıkarılan "İtibari Zirai Birlikler Kanunu", 1929 yılında yayınlanan 1470 sayılı "Zirai Kredi Kooperatifleri Kanunu" ve takiben 1935 yılında yürürlüğe giren 2836 sayılı "Tarım Kredi Kooperatifleri Kanunu" ile gerçekleşmiştir (5).

Batı Almanya Raiffeisen Kooperatifleri örnek alınarak hazırlanan 2836 sayılı Kanun, Tarım Kredi Kooperatifleri’ne ortaklarının üretimlerini düzenlemek, artırmak ve kıymetlendirmek için ucuz üretim kredisi temin etmek ve tarımsal girdi, alet ve makina tedariki sureti ile ortaklarını zararlı kredi yollarına başvurmaktan alıkoymak ve böylece yurt içi ve yurt dışı rekabet gücünü geliştirmek gibi görevler yüklenmiştir (5).

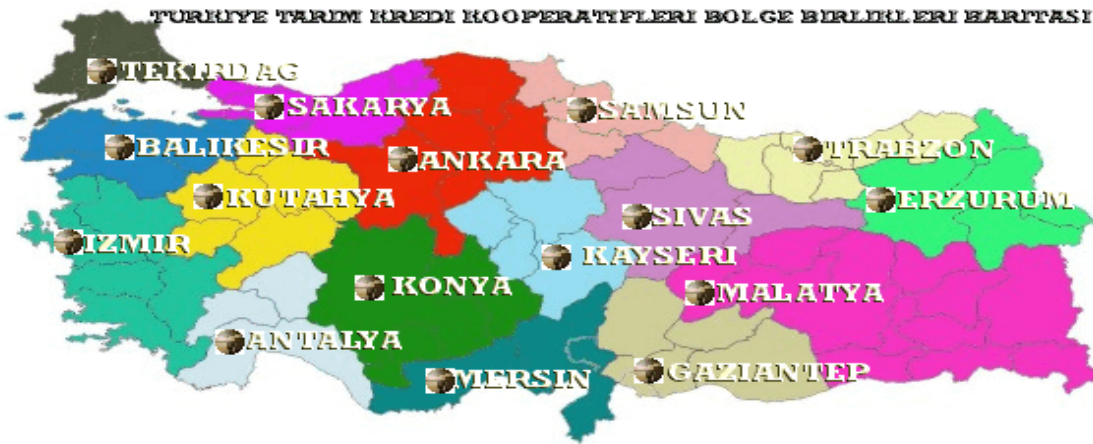
Daha sonra bu kanun, gelisen ve değişen ihtiyaçlara göre yerini 1972 yılında çıkarılan 1581 sayılı Kanuna bırakmıştır. Bu kanunla Tarım Kredi Kooperatifleri’ne yeni bir teşkilatlanma şekli getirilmiş, kooperatiflerin Bölge Birlikleri ve Merkez Birliği organizasyonu içinde teşkilatlanması gerçekleşmiştir.

Tarım Kredi Kooperatifleri teşkilatının giderek büyümesi, ortak ihtiyaçlarının artması ve değişiklik kazanması, ülkemizin sosyal, idari ve iktisadi yapısının gelişmesi, Tarım Kredi Kooperatifleri teşkilatının temel yapısında bir takım değişiklikler yapılması gereğini ortaya koymuştur.

Bu doğrultudaki sıkıntıların aşılması amacıyla; 1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanununun bazı maddelerini değiştiren 237 sayılı Kanun Hükmündeki Kararın değiştirilerek, kabulü hakkındaki 3223 sayılı kanun 07.06.1985 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Yine 1581 Sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri kanununun bazı maddelerinde değişiklik yapılması hakkındaki 28.06.1995 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe giren 553 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname gereğince mevzuat dahilinde gerekli düzenlemeler yapılarak Tarım Kredi Kooperatifleri daha demokratik bir yapıya kavuşmuştur (6).

Tarım Kredi Kooperatifleri'nin kurulması ve örgütlenmesinde Türkiye coğrafi ve ekonomik yaklaşımlar bakımından 16 bölgeye ayrılmıştır:

Kaynak: <http://www.tarimkredi.org.tr/index.php> (27.07.2004)

No	Bölge Birliği	Kapsadığı İller	Kuruluş Tarihi
1	TEKİRDAĞ	Çanakkale (Trakya kesimi), Edirne, İstanbul (Trakya kesimi), Kırklareli, Tekirdağ	22.08.1975
2	BALIKESİR	Balıkesir, Bursa, Çanakkale (Anadolu kesimi)	15.09.1975
3	SAKARYA	Bolu, İstanbul (Anadolu kesimi), Kocaeli, Sakarya, Zonguldak	06.04.1976
4	İZMİR	Aydın, Denizli, İzmir, Manisa, Muğla	22.08.1975
5	KÜTAHYA	Afyon, Bilecik, Eskişehir, Uşak, Kütahya	04.04.1976
6	ANTALYA	Antalya, Burdur, Isparta	09.08.1975
7	KONYA	Aksaray, Karaman, Konya, Niğde	02.04.1976
8	ANKARA	Ankara, Çankırı, Çorum, Kastamonu, Kırıkkale	04.08.1975
9	KAYSERİ	Kayseri, Kırşehir, Nevşehir, Yozgat	08.04.1976
10	SİVAS	Erzincan, Sivas, Tokat	19.09.1975
11	SAMSUN	Amasya, Ordu, Samsun, Sinop	21.08.1975
12	TRABZON	Artvin, Bayburt, Giresun, Rize, Gümüşhane, Trabzon	15.06.1976
13	ERZURUM	Ağrı, Kars, Erzurum, Iğdır, Ardahan	26.09.1975
14	MALATYA	Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Elazığ, Hakkari, Malatya, Mardin, Muş, Siirt, Şırnak, Tunceli, Van, Batman	13.09.1975
15	GAZİANTEP	Adıyaman, Gaziantep, Kilis, Urfa, K.Maraş	05.04.1976
16	MERSİN	Adana, Hatay, Mersin, Osmaniye	03.04.1976

Kaynak: <http://www.tarimkredi.org.tr/index.php> (27.07.2004)

Tablo 1’de Türkiye’de yıllar itibariyle Tarım Kredi Kooperatifleri birim sayıları il, ilçe, kasaba/köy ve ortak sayıları verilmiştir.

Tablo 1: Yıllar İtibariyle Kooperatif, Bağlı Köy ve Ortak Sayısı

Yıllar	Kooperatif Sayıları			Toplam	Bağlı Yerleşim Birimi sayısı	Ortak Sayısı
	İl	İlçe	Kasaba/Köy			
1998	65	775	1.712	2.552	28.910	1.553.670
1999	65	774	1.697	2.536	28.966	1.533.711
2000	65	775	1.649	2.489	29.122	1.534.399

Kaynak: Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği

4. Genel Değerlendirme

Ekonomi içerisinde oldukça önem taşıyan kooperatifçilik hareketinin başarılı olabilmesi için, onun başlıca temel ögesi olan insanların bu konuda eğitilmesi ile mümkündür. Ülkemizde kooperatifçilik eğitimi özellikle temel eğitimden başlayarak verilmesi gerekmektedir. Kooperatifçilik eğitiminde özellikle eğitilecek kişilerin durumları göz önüne alınarak eğitim planları yapılmalı, daha sonra yapılabilirse uygulamaya yer verilmelidir (7).

Finansman sorununun çözülebilmesi için kooperatiflerin dış finansmana bağımlılığını azaltmak ve eksik şartlarla kredi alma, mevduat toplama, bankacılık ve sigortacılık (Güven Sigorta) gibi ek kaynak yaratılmasının sağlanması gereklidir (2).

Tarım Kredi Kooperatiflerince verilen kredinin yeterince kontrol edilmesi ve özellikle modern tarımsal üretimin gereksinim gösterdiği alanlarda küçük üreticiye orta ve uzun vadeli, düşük faizli krediler verilmesi gerekmektedir (4).

KAYNAKLAR

1. Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği (2001), 7. Olağan Genel Kurul Kitabı, Ankara
2. **TZYMB**, Tarımda Örgütlenme (1997), Komisyon Raporu, Ankara
3. www.tarimkredi.dostweb.com/Amaclar.htm (Temmuz 2004)
4. **Mülayim**, Ziya Gökalp, Kooperatifçilik (1999), Yetkin Yayınları 3. Baskı, Ankara
5. www.tarimkredi.org.tr/index.php (Temmuz 2004)
6. **TZOB**, Zirai ve İktisadi Rapor (2001/2002), Yayın No: 244, Ankara
7. www.tarim.gov.tr (Temmuz 2004)

TARIMSAL EKONOMİ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

PK.34 06100 Bakanlıklar/Ankara
 Tel:0.312.418 59 65
 Faks:0.312.418 62 09
 Web: <http://www.aeri.org.tr>
 e-mail: aeri@aeri.org.tr